

AZ „ESTERHÁZY” REJTÉLY

MEGOLDÁSA

Irla: VASVÁRY ÖDÖN

1.

Az a magyar, aki több mint száz esztendővel ezelőtt gróf Paul Oszkár Esterházy-nak nevezte el magát, azóta mindig titokzatos alakja maradt az amerikai magyarság történetének. Tudjuk, ki volt: az első magyar, aki csoportostul akart magyarokat telepíteni Kanadába és ez a munkássága részben sikerrel is járt. Sokat támadták, két okból: az egyik, hogy a régi magyar arisztokrata nevet jogtalanul használja, a másik, hogy telepítési munkásságába bizonyos foku szélhámosság is vegyült.

Vasváry Ödön

Az utóbbi vád alól a történelem tisztázta. Nem volt szélhámos, nem ígért földi paradicsomot azoknak, akiket Kanadába telepített. Igaz, hogy azoknak legálább fele otthagya Kanadát, aminek szintén két oka volt: a rettenetes téli hideg, amiről a telepítő nem tehetett és a nagy távolság, ami még jobban megnehezítette az elhagyott uttörő amugy is nehéz életét. Azok, akik szembe mertek szállni ezekkel a nehézségekkel és ottmaradtak, szépen boldogultak. A kétségtelenül becületes munka dacára Esterházy sok támadásnak volt kitéve. Főleg a névhasználat miatt támadták. Az ember maga probléma maradt a kutatók számára, akik természetesen szerették volna megállapítani, hogy ki is volt tulajdonképpen?

En magam is többször irtam róla, anélkül, hogy végleges kutatási eredményekről tudtam volna beszámolni.

2

Pivány Jenő, az első kutató abban állapodott meg, hogy körülbelül Papp Ker. János volt a neve, valamilyen görög katolikus papjelölt Ungvárott. A második név, amit rá próbáltak akasztani (magam is ezek közé tartoztam), Sarlay Pál volt, egy valóban létezett valaki, aki számos cikket irt az akkori hazai lapokban amerikai tapasztalatairól. Lehetsége, hogy ez is csak írói név volt. A harmadik állítólagos név kissé fantasztikus is: Grünspar Izidor. Ezt a nevet Pásztor Árpád, régi világiáró újságíró dobta a köztudatba, aki sokat bolyongott az Egyesült Államokban és a szomszéd államokban is. Állítását azonban soha, egyetlen szóval

vagy adattal sem igyekezett bizonyítani. A negyedik név lett volna az Esterházy név, amihez emberünk haláláig ragaszkodott.

Esterházy (akár ez volt az igazi neve, akár nem). 1831-ben született és 1912-ben halt meg. Sokat irtak róla, de valóban tudományos lelkesültséggel, tömördek kutatás után most jelent meg róla az első komoly történelmi munka, dr. Kovács L. Márton kanadai egyetemi tanártól, aki Saskatchewan tartomány Regina nevű városában az ottani egyetemen tanít. A könyv: „Esterházy and early Hungarian immigration to Canada” címmel, a „Canadian Plains Studies” sorozat 2-ik kötete gyanánt. A könyv 170 oldalas és teljes egészében magában foglalja azt a nyomtatott füzetet, amelyet Esterházy a kanadai kormány segítségével 1902-ben adott ki. Ez a füzet, illusztrálva, 69 oldalt tesz ki, gazdag bibliográfia zárja be a művet.

A tudós alapossggal készült könyv számos új adatot közöl Esterházyról, köztük a legérdekesebbet is, azt tudniillik, hogy megtalálták emberünk igazi nevét. A meglevő magán természetű dokumentumok szerint ugyanis, amint írja, minden kétséget kizárólag megállapítható, hogy Esterházy valódi neve PACKH Ker. János volt és Esztergomban született 1831-ben és kizárólag ezt a nevt viselte egészen 1867-ig. Valamilyen alapon ebben az évben jött rá, hogy voltaképpen az Esterházy grófok családjából származik s attól kezdve makacs állhatatossággal ennek a családnak nevét használta, a grófi címmel együtt, egész haláláig.

Ha 1831-ben született, akkor 1848-49-ben csak 17-18 éves lehetett. 1867 szeptember 8-án Abauj megyében a volt honvédeket igazoló bizottság hivatalos okiratot adott ki Kassán, amely azt mondja, hogy gróf Esterházy Oszkár PACKH JÁNOS néven mint főhadnagy szolgált a honvéd hadseregben. Az évszámokkal valami baj lehet, mert a honvéd seregben aligha lehettek 17-18 éves főhadnagyk. Angliába kerülve, 1856 és 1866 között angol katonai szolgálata is volt. Papirjai között fennmaradt egy lapkivágás a „Grahamtown Gazette” című lap 1861 február 12-i számából (No. 3222), amely szerint Mr. J.B. de PACKH főhadnagyi és adjutánsi kinevezést kapott a Grahamstown Volunteer Rifle Corps-nál. Ottani katonáskodása alatt igen jól megtanult angolul.

Említettem, hogy dr. Kovács könyve szerint 1867-ben használta először az Esterházy nevet. Az osztrák követség ugyanis „Esterházy” néven állított ki számára utlevelet 1867 július 27-én. Már ekkor ugylátszik, valami oka volt a név felvételére, sőt a tény, hogy hivatalos utlevelet is erre a névre kapott, azt sejteti, hogy az új név felvételének jogosságát valamilyen okirattal igazolni is tudta. Ilyen irat azonban a fennmaradt dokumentumok között nincsen.

Iratai között fennmaradt négy fénykép is, amelyek Budapesten, a híres Strelisky fényképész műtermében készültek 1867-ben. Az egyik fénykép hátlapjára írta: „Paul O. d'Esterhazy” és „Gfin” (grófnő) Isola Esterhazy”. Pesth. 1867.”

1868 Január 24-én New Yorkban kivette az „első papírt”, „Paul Oscar Esterhazy” nével.

Felcsalleges volna elsorolni, hogy hol és hányszor vádolták meg emberünket hamis név használatával. A Canadian Pacific vasút legfőbb embere azonban, aki kivizsgáltatta ezt a kérdést, azt jelentette ki, hogy Esterházy valóban az, akinek mondja magát.

A magyarázatra eddig egyetlen adat van. Pásztor Árpád „Amerika. Kanadától Panamáig” című riportkönyvében elmondja, hogy 1914-ben a louisianai Árpádhoz a magyar telepre is eljutott. Ezt a telepet Zboray Tivadar alapította olyan magyarokkal, akik eredetileg Esterházy kanadai telepesei voltak, de onnan a meleg Lousianába költöztek, ahol ma is virágzó közösségük van. Zboray szerint egy ízben Esterházy könnyekkel a szemében mondta neki, hogy ő voltaképpen törvénytelen fia az egyik Esterházy grófnak, akit apja nem hajlandó elismerni és törvényesíteni.

A PACKH név hitelességét ismeri el B.V. Dojesak kanadai egyetemi tanár is egy korábban megjelent cikkében. Mindezt összefoglalva, hozzátehetjük, hogy ez a megoldás némi világot vet arra az első feltevésre is, amely szerint az eredeti név: PAPP volt. A két név kiejtése annyira közel áll egymáshoz, hogy leírva a Packh névből Papp lehetett. Packh vagy Pákh családok voltak Magyarországon. Pákh Albert, Petőfi baráti körének egyik tagja, ismert írója volt korának, ő adta ki barátjának, az Amerikában tragikus körülmények között elhalt Kerényi Frigyesnek összegyűjtött költeményeit.

Dr. Kovács rendkívüli szorgalommal és pontossággal megírt tanulmánya igen értékes adalék az amerikai magyarság történetéhez. Szívesen vettük volna még Esterházynek legalább kissé részletes életrajzát, különösen élete utolsó évtizedeiről, családi körülményeinek ismertetését és egyéb adatokat, és reméljük, hogy dr. Kovács ezekről is írni fog. A sokszor méltatlanul rágalmozott uttörő megérdemli, hogy az utókor minél teljesebb képet kapjon életéről és munkásságáról.

AMERIKAI
MAGYAR

VILÁG